

6.0 Om kartleggingsverktøyene

6.1 Kartlegging på trinnet / gruppa - lærer

Informasjonen vedrørende de ulike verktøyene er for de fleste hentet fra hjemmesider som presenterer verktøyet.

- Bokstavprøven (Lesesentret)

Det er viktig at lærere til enhver tid har oversikt over hvilke bokstaver elevene kan. Bokstavprøven kan gjentas flere ganger i løpet av det første skoleåret. Den gir informasjon om bokstavkunnskapen er automatisert. Bokstavprøven kan også benyttes for enkeltelever på høyere trinn ved mistanke om usikker bokstavkunnskap. Bokstavprøven ivaretar de enkle og noen av de vanligste sammensatte grafemene samt diftongene. Heftet inneholder kopieringsoriginaler, og leveres med ett sett med bokstavkort som er pakket i egen eske.

Heftet: «*Når skriftspråket blir utfordrende*», *Lesesentret*, her finner en også teori, forslag til kartlegging, vurdering og tiltak på området.

- IL-basis

IL-basis er et prøvemateriell for å beskrive og vurdere vesentlige forutsetninger for lesing i klasse og hos enkeltelever. IL-basis kartlegger lytteforståelse, språklig bevissthet, ordforståelse, bokstavkunnskap, bokstavskrivning og ordskrivning. Prøvematerialet skal bidra til bedre mulighet for forebygging av lese- og skrivevansker og tilrettelegging av opplæring på et tidlig stadium for elever som har lese- og skrivevansker. Klassesetning: 1. og 2. klasse

Type kartlegging:

*Individuell *Gruppe *Dynamisk

- KTI - Kontrollert tegneiakttagelse

KTI er et materiale som kan brukes til bedømming av førsteklassingers forutsetninger for å motta og bearbeide språklige kunnskaper. Metoden baserer seg på vurdering av spesifikke tegneoppgaver.

Formål: Vurdere førsteklassingers forutsetninger for å motta og bearbeide språklige budskap

Faglig område/ferdigheter: Skolerelaterte begreper - Korttidshukommelse

Målgruppe: 1. trinn

Type kartlegging: Individuell og eller gruppe

Format/materiell: Papirformat

Normering/standardisering:

- Kartlegging begrepsforståelse (Info Vest)

Det er viktig å sikre seg at barna har forståelse for de begreper skolen forutsetter kjent.

Verktøyet er ment som et verktøy for å kartlegge den delen av språket som omfatter forståelse av grunnleggende begreper.

Kartleggingsmaterialet er tenkt som et screening materiell for å få den første kunnskap om det er noen barn i gruppen som trenger tilrettelegging for å tilegne seg innholdsforståelse for grunnleggende begreper og hvilke begreper det vil være hensiktsmessig å arbeide med gruppevis og enkeltvis. Videre at materialet kan benyttes for grupper av barn. Oppgavene er visualisert og har flervalgsoppgaver med avkrysning for det bildet barnet mente passet best med det spørsmålet/oppgaven det hadde fått. Materialet er visualisert med enkle tegninger, og alle originale for materialet Begrepsforståelse. Oppfølging med materialet «Begrepsaktiviteter – læring av grunnleggende begreper» (Info Vest).

- **Ordkjedetest (Logometrica)**

Ordkjedetesten er en gruppeprøve som kartlegger elevens ferdighet til å avkode ord. Testen er standardisert for elever på 3. – 10. trinn, samt videregående skole og voksne. Testen er en screeningprøve, men den fanger opp de lever som har vansker med ordavkodningen. Testen er lett å bruke, og det tar bare 10 minutter å gjennomføre hele testen. Testen kan også brukes individuelt.

- **Setningsleseprøven (Logometrica)**

Setningsleseprøven (S-40) er en screeningprøve for 4. til 10. trinn, som kan brukes til å avdekke om elever har lesevansker. Denne prøven gir mulighet for kartlegging av utviklingen i leseferdighet over tid. Formålet med testen er å kartlegge *leseforståelse*.

- **Alle teller – regning (Matematikksentret)**

Skriftlege kartleggingstestar 1.-10. nivå, tal og tallforståing - digital utgave fra 2018

Materialet omfatter skriftlege testar for 1. - 10. nivå, rettleiing for gjennomføring og vurdering av testane, vurderingsskjema, samt rettleiing til elevintervju. Alle testane finst på både nynorsk og bokmål.

Handboka Alle Teller! - tall og tallforståelse

I tillegg til testmaterialet er det ei handbok (McIntosh). Oppgåvene i testane viser til kapittel i handboka, der det finst grundig forklaring på kva type talforståing oppgåvene er meint å teste. Boka omhandlar vanlege misoppfatningar, kvifor dei førekjem, og konkrete forslag til korleis lærarane kan arbeide vidare ut frå resultatata på testane.

Fra høsten 2018 er alle testen digitale. Ny håndbok foreligger.

- **Nasjonale prøver**

Prøver i grunnleggende ferdigheter

Nasjonale prøver er ikke prøver i fag, men i *grunnleggende ferdigheter i alle fag*. Prøvene i lesing og regning tar derfor ikke bare utgangspunkt i kompetansemålene i norsk og matematikk, men også i andre fag der mål for lesing og regning er integrerte. Prøvene i engelsk skiller seg fra de to andre prøvene siden de tar utgangspunkt i kompetansemål i et fag. De nasjonale prøvene skiller seg fra internasjonale tester og kartleggingsprøver. De internasjonale testene gir resultat på nasjonalt nivå, og grunnlaget for å sammenligne de norske elevresultatene med resultatene til elever fra andre land. De er utviklet for å vurdere endring i ferdighetene til elevene over tid. Kartleggingsprøver skal være et pedagogisk verktøy for læreren og skal gi kunnskap om hvilke av elevene i klassa som trenger særskilt oppfølging (Udir). Veiledning vedr. oppfølging av resultater finner en hos UDIR.

- **Kartleggingsprøver – obligatoriske og frivillige, UDIR**

Formålet med kartleggingsprøvene:

Kartleggingsprøvene i lesing, regning, engelsk og digitale ferdigheter på 1.-4. trinn, er laget for å finne elever som trenger ekstra oppfølging. Det er viktig at disse elevene blir sett tidlig i løpet slik at de kan få tilbud om den tilretteleggingen de har krav på. Kartleggingsprøvene er dermed også et verktøy for å hindre at elever falle fra seinere i opplæringsløpet.

Resultatene fra prøvene gir bare informasjon om elever som er rundt eller under ei definert bekymringsgrense. Kartleggingsprøvene består av mange lette oppgaver. Derfor gir prøvene lite informasjon om elevene som får til alle eller nesten alle oppgavene. Elevene som har alt rett eller nesten alt rett, er ikke nødvendigvis spesielt flinke elever. Derimot trenger elevene som skårer under bekymringsgrensa, ekstra tilrettelegging (UDIR).

- **Læringsstøttende prøver - UDIR**

Læringsstøttande prøver er prøver i grunnleggande ferdigheiter som kan brukast som eit verktøy i undervegsvurderinga og gi læraren grunnlag for læringsfremjande tilbakemeldingar og framovermeldingar til elevar på alle nivå. Prøvene er frivillige, og skolen bestemmer sjølv når dei vil gjennomføre prøvene. Eleven kan berre gjennomføre ei prøve ein gong i same skoleår.

Eit verktøy for lærar i undervegsvurderinga

- Prøvene med tilhøyrande rettleiingsmateriell gir skolen og lærarane informasjon om kva elevane meistar innanfor grunnleggande ferdigheiter på tvers av fag, og kva dei må ha hjelp til å arbeide vidare med.
- Resultata kan brukast til å gi elevane tilbakemeldingar og framovermeldingar undervegs i opplæringsløpet og danne grunnlag for tilpassa opplæring.
- Om elevane gjennomfører fleire av dei tilgjengelege prøvene innan same ferdigheit, kan prøvene benyttast til å måle progresjon.
- Resultata blir ikkje rapportert til Utdanningsdirektoratet.

For å gjennomføre ei læringsstøttande prøve må skoleadministrator melde på elevane til prøvene i [PAS – prøver](#). Her legg skoleadministrator også til lærarar som prøvegruppearansvarleg. Prøvegruppearansvarleg får tilgang til å starte og overvake ei eller fleire prøver og til resultata etter prøvegjennomføring i PAS – prøver

- Skriveprøven – Skrivesentret
- Leseprøven - Lesesentret
- Engelsk – Fremmedspråksentret
- Regning – Matematikkentret

Jf. vedlegg nr. 1 for oversikt pr. trinn, og Udir sine sider. *Prøvene kan også bidra til å utvikle et tolkingsfelleskap på skolene, og i tråd med Språkløypemetodikken.*

- **Staveprøven** (Lesesentret)

Staveprøven er lagt til rette som en orddiktat, er normert og standardisert for 3.-10. årstrinn i den norske skolen. Prøven kan benyttes som screening, men er primært utviklet for å gi mer diagnostisk informasjon i forbindelse med stavevansker. **R-team / spesialpedagog veileder i skåring og oppfølging av resultatene.**

Tidlig avdekking

Prøven kan benyttes som screening for raskt å gi en oversikt over hvilke elever som skårer under forventa nivå. Den kan òg benyttes som en diagnostisk prøve på individnivå. Da kan en gå dypere inn i hvert tilfelle for å finne ut konkret hva eleven strever med.

Prøven har et kategoriskjema som gir læreren oversikt over hva elevene sliter med, og blir fulgt opp av ei solid veiledning.

Et av målene med prøven er å oppdage elever med skrivevansker på et tidlig tidspunkt, og at prøven skal vise nøyaktig hva eleven sliter med. Ordene i staveprøven er valgt ut for å dekke ulike sider ved norsk ortografi. Det er gjort et systematisk og grundig utvelgning av ord slik at elevene sine prøveresultat skal gi mer detaljert kunnskap om deres staveferdigheter. Slik kan en på en bedre måte avgrense eventuelle stavevansker og sette inn målretta tiltak. Til mer tydelig en klarer å avgrense kjernen av stavevanskene, jo mer konkret kan en være i tilrettelegging av tiltakene, jo bedre resultat kan en forvente.

- **STAS (PP-tjenestens materiellservice)**

Standardisert test for avkodning og staving. STAS kan brukes og er normert fra slutten av 2. klasse og ut ungdomsskolen. Det er detaljerte normer for alle prøver og delprøver. Elevenes framgang i avkodning og staving følges på samme prøve i forhold til normer og klassetrinn. Testresultatene kan gi en profil over sterke og svake sider i avkodnings- og staveferdigheter.

STAS består av en gruppe/klasse- og individuell prøve. Ved jevnlig/systematisk bruk hvert skoleår fanger en opp *vansker med* eller *stagnasjon* i elevens avkodingsferdigheter. Hele testen gjennomføres, avkodning og staving på gruppenivå. **R-team bistår i tolking av resultater, samt gjennomfører individuell kartlegging ved behov.**

6.2 Kartlegging – individuell utvidet kartlegging– (jf. Handlingshjulet)

- verktøy for R-team

Informasjonen vedrørende de ulike verktøyene er (for de fleste) hentet fra hjemmesider som presenterer verktøyet.

- **Språk 6-16** (Statped)

Formål: Testen tar sikte på å besvare spørsmål som «Er elevens språklige ferdigheter adekvate for hans/hennes alder?» og «bør denne eleven henvises videre for en fullstendig kartlegging av språkvanskene?».

Språk 6-16 består av tre obligatoriske deltester, der to av dem undersøker ulike aspekter av verbalt korttidsminne, mens den siste undersøker barns kunnskap om ordenes betydning, dvs. det semantiske aspektet ved språket.

PPT Sør-Helgeland har kurset skolene i gjennomføring, tolking og tiltak når det gjelder Språk 6-16. Det er også utarbeidet tiltaksoversikt.

- **STAS** (PP-tjenestens materiellservice)

Standardisert test for avkodning og staving. STAS kan brukes og er normert fra slutten av 2. klasse og ut ungdomsskolen. Det er detaljerte normer for alle prøver og delprøver. Elevenes framgang i avkodning og staving følges på samme prøve i forhold til normer og klassetrinn. Testresultatene kan gi en profil over sterke og svake sider i avkodings- og staveferdigheter. STAS består av en gruppe/klasse- og individuell prøve. Ved jevnlig/systematisk bruk hvert skoleår fanger en opp *vansker med* eller *stagnasjon* i elevens avkodingsferdigheter. Hele testen gjennomføres, avkodning og staving på gruppenivå.

PPT Sør-Helgeland har kurset lærere / spes.ped. ved skolene i gjennomføring, tolking og tiltak når det gjelder STAS. Det er også utarbeidet tiltaksoversikt.

- **Logos** (Logometrica)

På bakgrunn av resultatene i Logos vet en nøyaktig hva som er årsaken til at den enkelte elev strever med å lese og skrive. Logos forslår også tiltak basert på elevens resultat, men en spesialpedagogisk vurdering er likevel nødvendig for å gjøre et utvalg og en ytterligere tilpasning basert på annen informasjon en har om eleven (oppmerksomhet, konsentrasjon, allerede utprøvde tiltak, motivasjon, alder osv.).

Testen inneholder et bredt spekter av deltester, som vi vet er viktig i tilknytning til utredning av dysleksi. Deltestene er valgt ut på bakgrunn av omfattende forskning knyttet til lesing og dysleksi.

Logos kartlegger blant annet leseflyt, forståelse, ordavkodingsferdighet, minnefunksjoner, ordgjenkjenning, benevneshastighet, rettskrivingsferdighet og begrepsforståelse, for å nevne noe. Innholdet varierer avhengig av valgt oppgavesett (Jf. også pkt 5.5 og 5.6 **Logos i bruk**).

- **20 spørsmål om språkferdigheter** (Statped)

20 spørsmål gir en rask og pålitelig screening av barn og unges språkferdigheter. Det tar ca. 10 minutter å fylle ut et skjema for hvert barn/elev. I løpet av kort tid er det derfor mulig å screene samtlige barn i skolen og samtlige barn som går det siste året i barnehagen. Screening 20 spørsmål gir dermed et godt grunnlag for å spore opp barn som trenger *ytterligere språkutredning*. Screening med 20 spørsmål gir barnehage og skole en stor grad av trygghet

om at de barn og elever som ikke har påfallende problemer i følge skjemaet, heller ikke har språkvansker.

Språkvansker kan ofte være vanskelige å avdekke og mange barn og unge får ikke den hjelpen de trenger før det har gått alt for lang tid. 20 spørsmål er et viktig instrument for å oppdage språkvansker tidlig og bidrar til å kvalitetssikre barnehagens og skolens ansvar ovenfor alle barn og elever.

Det bør være en selvfølge at alle barn som henvises PPT fra skole og barnehage for utredning av eventuelle språkvansker, er screenet med 20 spørsmål og Språk 6-16 før henvisningen.

- **Arbeidsprøven (Statped)**

I de tilfeller hvor gruppeprøver avdekker problemer med lesing hos enkelte elever, vil det i mange tilfeller være behov å gå videre med individuell kartlegging av disse elevene.

Arbeidsprøven kan brukes til individuell kartlegging av elever som har behov for et tilrettelagt undervisningsopplegg for å komme videre i sin skriftspråksutvikling.

Arbeidsprøven er en samling oppgaver som er relevante ved kartlegging av lese- og skriveferdighet hos elever i grunnskolene. Den kan benyttes i forhold til enkelte elever som skårer svakt på gruppeprøver eller elever som av andre grunner bør kartlegges med henblikk på å lage et tilpasset undervisningsopplegg. Vi anbefaler at prøven tas av spesialpedagog på skolen og evt. drøftes med rådgiver fra PP- tjeneste.

I tillegg til å finne oppgaver som kan benyttes til å finne elevens aktuelle mestringsnivå (i forhold til sentrale aspekter ved lese- og skriveprosessen), har vi vært opptatt av å bygge en bro mellom kartlegging og tiltak. Når vi vet hvor godt en elev mestrer ulike oppgaver, vet vi også hvor undervisningen skal starte. Men i tillegg til dette trenger vi å finne ut hvilken type støtte eller undervisning eleven trenger for å komme videre i sin utvikling.

I Arbeidsprøven er det ikke lagt vekt på standardiserte (normerte) delprøver. Ved undervisning av elever er det ofte viktigere å vite hva eleven faktisk kan (automatisert, med anstrengelse, med hjelp) enn hvor dårlig eleven fungerer i forhold til et aldersgjennomsnitt. Kan lastes ned gratis fra Statped sine sider.

- **Aston Index (PP-tjenestens materiellservice)**

Aston Index kan brukes til å påvise et barns spesielle "læringsmønster" ved å kartlegge spesielle typer av lærevansker. Prøven er delt inn i delprøver. Hver delprøve er så delt inn i to grupper, trinn 1 og trinn 2. Trinn 1 er beregnet på barn som ikke kan lese og skrive enda, mens trinn 2 er for barn som ikke klarer lesing, rettskriving og skriftforming så godt som forventet. Aston Index kan også brukes til vurdering av lese- og skrivevansker hos eldre elever og voksne. Etter at prøven er gjennomført kan det vise seg at det kan være nødvendig med grundigere undersøkelser på enkelte områder. Aston Index er ikke en "rett-feil-prøve". Den skal rette oppmerksomheten mot de funksjoner eller ferdigheter hos barnet som er viktigst for skriftspråket.

- **Tegne Regne prøven (Statped)**

Tegne Regne Prøven kan brukes som grunnlag for å vurdere hvordan elevene har oppfattet teksten i en matteoppgave, hvordan de organiserer informasjonen og hvordan de løser selve utregningen. Oppgavene går ut på at elevene skal løse tekstoppgaver ved hjelp av tegning.

Tegne Regne Prøven har fokus på forståelse. Elevens besvarelse gir læreren mulighet for å få innsikt i hans tankeprosesser, det vil si i hvilken grad eleven har vist forståelse ved løsning av matematikkoppgavene. Dette gjøres ved at eleven får i oppgave å forklare hvordan han ville løst forskjellige matteoppgaver, slik han ville tegnet og forklart det for en førsteklasing.

Tegne Regne Prøven er ment brukt midt i skoleåret på 5. trinn, men kan brukes når som helst etter at elevene har fått opplæring i de fire regneartene, det vil si fra 4. klassetrinn og oppover. Prøven kan både brukes som en klasseprøve og for mindre grupper eller enkeltelever. Alle lærere med ansvar for matematikkundervisningen kan administrere prøven.

Tegne Regne Prøven består av et elevhefte + en lærerveiledning. Lærerveiledningen inneholder en kort veiledning, kopioriginaler av skåringsarkene og eksempler på hvordan man skårer. Kan lastes ned gratis fra Statped sine sider.

Tegne Regne Prøven er utviklet av psykolog Svein Nymoen og spesialpedagog Jorunn Grøholt i Statped, lærer Annie Selle fra Fetsund, cand.paed.spes. Rune Aigeltinger ved PPT Vestfold og instituttleder Marit Holm ved Institutt for spesialpedagogikk.

Handboka bør alle lese. Boka gir innsikt i kva som er vanskeleg for elevane og kvar for misforståingar eller misoppfatningar dei kan utvikle. Dersom lærarane er klar over dette, og tek det med seg når nye begrep blir innført, kan ein unngå mange misforståingar. Derfor bør ein også bruke boka når ein *planlegge undervisninga*. Dette er et unikt verktøy som vil gi føresette og lærarar innsikt i korleis dei best kan hjelpe elevane til å meistre matematikken. Vidare gjev handboka idear til korleis læraren kan rettleie elevane frå hovudrekningsstrategiar til skriftlege framstillingar og algoritmar.

- **M- tester – dynamisk bruk** (PP-tjenestens materiellservice)

Prøveserien består av i alt 8 prøver, som har fått betegnelser fra M2 til M9. Til serien hører 3 lærerveiledninger, - en for prøvene på småskoletrinnet (M2 og M3), en for prøvene på mellomtrinnet (M4, M5, M6 og M7) og en for prøvene på ungdomstrinnet (M7, M8 og M9). I forbindelse med Kunnskapsløftet har det skjedd endringer i læreplanen for matematikk. Det er nå sentralt bestemte kompetansemål som skal nås etter 2., 4., 7. og 10. årstrinn. Mellom disse trinnene kan innholdet i undervisningen legges opp forskjellig fra skole til skole. M-prøvene kartlegger matematikkferdigheter på ulike områder plassert på klassetrinn etter læreplanen før Kunnskapsløftet. Det kan derfor hende at elevene ikke har fått undervisning i alle de aktuelle emnene før prøven brukes på ett gitt klassetrinn. Større lokal fleksibilitet gjør det også vanskelig å lage absolutte normer på årstrinn-nivå. Vårt råd er at læreren eller skolen vurderer om det er oppgaver i prøven som bør utgå i en aktuell klasse fordi stoffet ikke er gjennomgått.

Når en tar hensyn til disse forholdene vil M-prøvene fortsatt være gode til kartlegging av nivået på matematikk-kunnskap blant elever.

M-tester kan benyttes dynamiske kartlegging.

- **Elevens selvrapport** (PP-tjenestens materiellservice)

Et instrument til enkel og systematisk kartlegging av elevens subjektive forståelse av egen livssituasjon.

I arbeidet med barn hender det rett som det er at en blir usikker på hvordan barnet oppfatter seg selv og sin egen situasjon. Det enkleste er selvsagt da å spørre, men noen ganger ønsker vi litt hjelp til å stille de rette spørsmålene og til å vurdere svarene vi får. «Elevens selvrapport» er et forsøk på å gi voksne som samtaler med barn slik hjelp.

Materialet er utviklet som del av et fellesnordisk prosjekt om skolevansker hos barn. Prosjektet ble koordinert av Nordisk Ministerråd.

Formålet med «Elevens selvrapport» er å undersøke selvpoppfatningen hos enkeltelever. Materialet har vist seg hensiktsmessig når en ønsker å etablere kontakt med en elev om hans/hennes opplevelse av skolesituasjonen og forhold knyttet til den. Selvrapporten gir et bilde av elevens sosiale og emosjonelle funksjonsnivå, og av hvordan han eller hun opplever sin egen skolesituasjon.

Elevens Selvrappport er oversatt fra dansk. Materialet består av 56 kort med ulike utsagn som eleven skal sortere i tre bokser merket «JA», «NEI» og «VET IKKE». Svarene registreres på et skåringsark, og sorteres i ulike skalaer. Bruken av, og idéen bak materialet beskrives nærmere i lærerveiledningsheftet.

Elevens selvrappport er ikke tenkt brukt som en test, men heller som et utgangspunkt for samtale. Vi mener den kan være nyttig både for fagpersoner i PPT, for klassestyrere i elevsamtaler, og for sosiallærere. Materialet er enkelt å bruke, og en vil ofte oppleve at det åpner for en åpen samtale med elevene.

- **Tops - Tospråklig prøve norsk** (Lesesentret)

TOSP er en prøve som brukes for kartlegging av begreper og relasjonsbegreper på norsk og på barnets morsmål hos tospråklige barn. Prøven kan brukes som et redskap for å vurdere om elevens faglige vansker skyldes et generelt svakt utviklet begrepsapparat eller et mangelfullt ordforråd på norsk.

Digitalt, nedlastbart: Elevhefte på morsmål, elevhefte på norsk og skåringshefte.

Normering/standardisering: Normert for 3., 5., 7. og 9. trinn.

Formål: Kartlegging av verbale ferdigheter i to språk.

Faglig område/ferdigheter:

Informasjon / Ord- og begrepsrikdom / Ordgjenkjenning /Ting som hører sammen /

Lesehastighet / Leseforståelse

Målgruppe: 1. til 10. klasse

Type kartlegging: Individuell og gruppe